

חיילי פיקוד העורף בתרגיל חילוץ והצלה | פיקוד העורף רכש ניסיון רב, אשר לא יסולא בפז וכנראה אין שני לו בעולם, בטיפול באתרים מוכים, אך הניהול הכולל באותם האתרים תמיד נותר בידי הגורמים המקומיים

אל"ם חיליק סופר, רמ"ח אוכלוסייה בפיקוד העורף, שואל במאמרו "רעידת אדמה בישראל: האתגר והמענה" (מערכות 418) אם מדינת ישראל ערוכה לרעידת אדמה בעוצמה של 7.5 בסולם ריכטר, שהמוקד שלה יהיה באזור בית-שאן ("תרחיש הייחוס").

בסיכום המאמר ממליץ הכותב על הפתרון האופטימלי: "שפיקוד העורף יקבל אחריות לאיגוד כל גופי החירום" וכי "צה"ל יקבל אחריות לניהול האירוע ברמה הלאומית".

שאלתי היא היכן עובר קו פרשת המים, שמעברו האחד יש להטיל על המשטרה את הטיפול במצב החירום ומעברו האחר יש להטילו על צה"ל. האם

ניצב-משנה (דימ') יעקב (ביקו) בירן
טייס מסוקים. השתחרר מחיל האוויר בדרגת אל"ם. המייסד והמפקד הראשון של היחידה האווירית במשטרת ישראל

המשטרה היא הכתובת, לא הצבא

בעת שגרה מטפלת המשטרה במצבי חירום בתוך גבולות המדינה. העברת הסמכות הזאת לפיקוד העורף במקרה של רעידת אדמה עתירת נפגעים לא תייעל את עבודות ההצלה כפי שטוען אל"ם חיליק סופר ("רעידת אדמה בישראל: האתגר והמענה", מערכות 418) אלא תגרום לתשלום "דמי לימוד" יקרים, שמשמעותם היא איבוד זמן יקר ונזקים לפרט ולמדינה

עוצמת הרעש היא קו פרשת המים? או אולי מיקומו של מוקד הרעש? או מספר הנפגעים? ומה בנוגע לאסון רב נפגעים שלא כתוצאה מרעידת אדמה, האם גם הטיפול בו יוצא מידי המשטרה ויטופל תחת קורת גג אחרת?

לדברי ד"ר שמואל מרקו מהחוג לגיאופיזיקה ולמדעים פלנטריים באוניברסיטת תל-אביב, יש עדויות היסטוריות לכך שבשנת 1034 נפגעה עכו קשה מצונאמי. הנמל, מספרים, התייבש, ומפלס המים בו ירד למשך שעה. לאחר מכן עלה מהים גל אדיר שפגע בעיר. הצונאמי שהתחולל בעקבות רעידת אדמה בים פגע גם ביפו, באלכסנדריה ובחופי סוריה ולבנון.

יש עדויות לכך שבשנת 1500 לפני הספירה התפרץ הר געש בסנטורייני בים האגאי וחולל צונאמי ענקי שזרע הרס נרחב במזרח הים התיכון. בין היתר הוא הכרית את התרבות המינואית בכרתים.¹

גם רעידת האדמה בינואר 1546 המוזכרת במאמר חוללה צונאמי, אף שמוקד הרעש היה בבקעת הירדן. התקבלו עדויות שונות על גלי גאות ששטפו את ערי החוף של הלבנט. ביפו, כך סופר, נסוג הים "מרחק יום הליכה", ומי שלא נפגע מקריסת הבניינים נשטף בגלי הים שחזרו לחוף.

האם אסונות כאלה - אם יחזרו על עצמם - ייכללו בקטגוריה של רעידת אדמה בעוצמה של 7.5 בסולם ריכטר ויהיו באחריותו של פיקוד העורף, או שבאירועים כאלה יטפלו גורמי החירום המופקדים על אסונות "רגילים" של ימי שגרה?

לדעתי, הפקדת הטיפול באסון לאומי על גורם חדש, שאינו מופקד על הטיפול באסונות ביום-יום, כרוכה ב"דמי לימוד" ובזמן הפנמה, שמשמעותם היא איבוד זמן יקר ונזקים לפרט ולמדינה. מתן מענה מידי, מתן הנחיות ראשוניות והכלת האירוע הם דברים שיש לבצע מייד ורק באמצעות גוף זמין ומיומן הפרוס בשטח באופן שגרתי.

אף שקיימת החלטת ממשלה אחרת, הרי לדעתי חייב פיקוד העורף לעבור לרשות אזרחית בשל העיקרון שעל הצבא לטפל באירועים מהגבול והחוצה, ואילו ביטחון הפנים - על כל היבטיו - צריך להיות מופקד בידי המשרד לביטחון פנים. במילים אחרות: מי שנותן שירותי חירום בעיתות רגיעה ימשיך לתת אותם בכל אירוע, בכל היקף, ברגיעה ובלחימה, ואילו גורמים אחרים או נוספים יעניקו תמיכה על-פי הצורך.

אני מטיל ספק בקביעתו של אל"ם חיליק סופר כי "פיקוד העורף רכש ניסיון מבצעי בניהול מבצעי חילוץ והצלה באזורים שונים בעולם". פיקוד העורף רכש ניסיון רב, אשר לא יסולא בפז וכנראה אין שני לו בעולם, בטיפול באתרים מוכים, אך הניהול הכולל באותם האתרים תמיד נותר בידי הגורמים המקומיים (גם אם אנשי

פיקוד העורף תרמו מניסיונם וממיומנותם). על-פי תרשים 2 המצורף למאמר, רמת המוכנות של גופי החירום - על-פי הערכה עצמית של הגופים האלה - נעה בין 2.9 ל-3.22 בסולם של 1-5. אין לי כלים לבדוק את רמת המוכנות של כל גוף, אולם מניסיוני - אשר לא לווה בבדיקות אמפיריות - עקב אכילס של כלל גופי החירום הוא התיאום ביניהם. די אם נציין את העובדה שכל אחד מגופי החירום כפוף למשרד ממשלתי אחר.

לכן לדעתי - בניגוד לדעתו של אל"ם חיליק סופר - יש לרכז את כל גופי החירום במדינה תחת קורת גג אחידה אחת: המשרד לביטחון פנים. לשם כך יש להגדיר מחדש את סמכויותיו של המשרד הזה. את

הרפורמה הזאת ניתן לעשות בשני שלבים:

- בשלב הראשון יש לרכז את כל גופי החירום (100, 101 ו-102) תחת מוקד שליטה ארצי אחד ותחת משרד ממשלתי אחד.
- בשלב השני יש לאגד את כל הרשויות המקומיות באותו מוקד, שכן יש חשיבות לידע המרוכז ברשויות, בעיקר במנהל ההנדסה של כל רשות ורשות. במקביל יש לבחון - באמצעות גורם חיצוני - את המוכנות של כל גוף לטפל באירועים בהיקף החורג מאירועי שגרה ולבחון דרכים לגבות אזורים פגועים באמצעות תגבור ממחוזות סמוכים וגם באמצעות גיוס מילואים.

לסיכום, מערכות שלא עובדות יחדיו ברגיעה ובשגרה באירועים "קטנים" לא ישכילו לעבוד בתיאום בעת חירום. סביר מאוד להניח שמערכות הכפופות למשרדי ממשלה שונים לא יפעלו בהרמוניה מלאה, וחמור מכך, האזרחים לא יידעו כיצד לפנות אליהן.

הערה

1. תמרה טראובמן, "אחד מ-15 אסונות הטבע הקשים ביותר בהיסטוריה", **הארץ**, 31 בדצמבר 2004